

Naši priznani poznavalci pravnega izrazoslovja Ivan Babnik, Karel Štrekelj in Danilo Majaron, od leksikografov pa Cigale, Janežič in Caf (Plet. II, 399) ter celo Fran Levstik sam (razpráven in razpravílo), so enodušno potrdili besede, tvorjene na osnovi termina razprava, in to v njega najširšem pomenu, ne zgolj v pomenu spisa. V splošnih slovarjih se je to besedje utrdilo na tej podlagi tako, da je Anton Bartel za besedo verhandeln sicer še navedel oba glagola (razpravljati in obravnavati), toda za termina die Verhandlung in die Hauptverhandlung je zapisal samo razprava, glavna razprava, za termin die Tagsatzung pa razpravni dan (narok). (Se bo nadaljevalo.)

Dr. France Goršič

PREŽIHOVA ZNAČKA

Odkar se je pismenost splošno razširila, je tako: četudi znajo brati vsi, pritegne knjiga tega kar brž in ga ne spusti prav do konca, drugega zajame njen posebni čar mogoče šele za leti, medtem ko ostane tretjemu celo vse življenje bolj ali manj tuja in malo potrebna. Vzrokov za to je gotovo obilo — od čisto značajskih, osebnostnih potez vsakega posameznika pa preko primerne oziroma neprimerne, uspešne ali neuspešne vzgoje v mladih letih vse do takega ali drugačnega okolja in priložnosti v poznejšem življenju.

Navadno imamo za najbolj poklicano šolo, da bi zbudila učencem smisel in veselje za branje. Resnica je pa bila in je še dostikrat le ta, da je šola sicer dala mlademu človeku neke osnove za branje, a pot do knjige je našel večkrat izven in celo mimo nje.

Pogosto lahko odloči golo naključje. Koroški kmečki možak je popisal v svojih spominih, kako se je to zgodilo pri njem. Ko je končal tedanjo nemško šolo, je ves srečen zagnal knjige v kot v dobri veri, da se jih je za vselej odkrižal. Potem je zrasel že v postavnega fanta in takemu je nekoč med šaro prišla pod roke slovenska povest. Poskusil je malo za branjem, kar tako, ne zares, a ni in ni mu šlo, še tisto borno znanje mu je bilo precej izpuhtelo. Nejevoljen je knjigo odložil — pa drugi dan spet posegel po njej, ker je bil zaslutil mikavno vsebino. Zdaj se je vnel v njem pravi boj med pomanjkljivo bralno usposobljenostjo, ki mu je velevala, naj vse skupaj pusti, pa med slutnjo lepe zgodbe, ki ga je privlačevala. Zmagala je nazadnje le trdna volja po spoznanju neznanega vabljivega sveta in odtlej mu je knjiga redna spremljevalka.

Da ima prav knjiga lahko velik vpliv zlasti še na mladega človeka, je bilo znova in znova ugotovljeno. Za dobri vpliv se radi sklicujemo na izpovedi znamenitih mož, kakor sta recimo Maksim Gorki ali Prežihov Voranc, o slabem govore sodne kronike. Zato je skrb napredne družbe za pozitivni vpliv, se pravi za razširjanje dobre knjige, zelo razumljiva. Seveda pa je knjiga zlasti še danes samo eden izmed številnih činiteljev, ki množično sooblikujejo človeško zavest. Znani močni tekmeč ji je postal n. pr. film, ki je zaradi svojih posebnih lastnosti pri nekaterih starostnih stopnjah in slojih prebivalstva že dosegel prevlado. Najbrž pa še zmeraj drži, da so vtisi prebranega dela sorazmerno silnejši in trajnejši, vplivna moč zato večja.

Ker je naša šola eden od pomembnih oblikovalcev socialistični družbeni zamisli ustrezno vsestransko in skladno razvite osebnosti, posveča veliko skrb seveda tudi pravemu odnosu mladine do knjige. Že sam učni načrt za slovenski jezik ji nalaga to dolžnost in poleg že ustaljenih metod daje pobudo še za nove načine. Ker pa je neobvezno navadno privlačnejše od obveznega, je treba misliti tudi na take oblike.

Prav zato smo se slavisti v koroškem kotu odločili za pri nas nov poskus, kako še posebej približati dobro knjigo mladim ljudem, med njimi tudi tistim, ki so morda bolj dovzetni za zunanjo spodbudo. Tako se je rodila zamisel PREŽIHOVE ZNAČKE. Če podeljujemo posebne značke kot priznanje za prizadevnost in uspehe dobrim športnikom, planincem, pionirjem in drugim, zakaj jih ne bi uvedli tudi kot priznanje mladini za spoznavanje dobrega leposlovja? Udelajmo neizkušenim začetek poti tudi s takim prijemom, dalje bodo stopali potem že sami in samostojno.

Gre torej za plemenito kulturno tekmovanje mladine z vrstniki in s samim seboj, na zunaj kronano z osvojenjo značko, na znotraj z obogatenim in izpopolnjenim osebnim profilom.

Značko smo imenovali po Prežihovem Vorancu iz dveh razlogov: ker je pisatelj tukajšnji rojak in ker se uvršča med največje naše sodobne pisatelje. Prav na tem pa je poudarek zamisli — na dobrih sodobnih slovenskih leposlovnih delih, ob katerih naj bi se mladini zbudil smisel za poglobljeno in kritično branje, izostrila sposobnost za pravilno vrednotenje, razvijala estetska in etična čustva, zlasti ljubezen do sociali-

stične domovine, do delovnih ljudi in razumevanje za njih boj — vse to kot krepka opora pri njihovi osebni rasti.

Tekmovanje za Prežihovo značko zajema štiri občine treh dolin, kolikor obsega naš slavistični aktiv: ravenško v Mežiški, ki je pokrovitelj, radeljsko v Dravski, slovenjegraško v Mislinjski in dravograjsko v stičišču. Vsi ti ljudski odbori so obljubili potrebna denarna sredstva in jih večidel tudi že nakazali.

Za pravilnik in izbor literarnih del ter druga organizacijska vprašanja skrbi poseben odbor. Spisek določenih knjig ima enoletno veljavo in se izpopolnjuje s sodobnimi deli.

Za značko se lahko poteguje mladina od 9. do 19. leta, po starosti razdeljena na štiri stopnje: od 3. do 5. razreda za bronasto, od 6. do 8. za patinirano srebrno, 1. in 2. letnik gimnazije ali druge srednje (strokovne) šole za srebrno in 3. in 4. letnik za zlato.

Najmlajši preberbo po pet določenih del, na drugi stopnji sedem, ostali po deset. Zmeraj je vmes vsaj eno Prežihovo. Ob nekaterih delih si je treba delati zapiske o vsebini, misli, osebah, jeziku, slogu, pisatelju — odvisno seveda od stopnje — in jih nato predložiti.

Preizkus prijavitelcev se opravi v obliki pogovora o prebranih knjigah pred posebno komisijo na šoli, v kateri sodelujejo poleg učiteljev (pogovor vodi učitelj slovenščine) še predstavniki šolskega odbora in družbenih organizacij. O poteku se piše zapisnik, ki se obenem z zapiski učencev shrani v šolskem arhivu. Po uspešno opravljeni javni skušnji prejmejo kandidati izkaznico in ustrezno značko v obliki kovinskega kvadratka s Prežihovim portretom (osnutek akad. slikarja Karla Pečka). Značke se podeljujejo praviloma na dan Vorančeve smrti 18. februarja, in to slovesno. Imena nosilcev se vpišejo v šolsko kroniko in po možnosti objavijo v krajevnem časopisu.

Letošnja prva podelitev je bila zaradi kratkega pripravljalnega časa izjemno šele proti koncu šolskega leta. V šestih krajih od Črne na Koroškem do Ribnice na Pohorju je bilo na osmih šolah izdanih 83 značk, in sicer 39 bronastih, 43 patiniranih srebrnih in ena zlata. Vsak kraj je po svoje hotel poudariti lepi dogodek. Tako so Prevaljčani za to priložnost posebej povabili pisatelja Franceta Bevka, ki jih je res obiskal (obisk je imel še na dolgu) in zapustil v mladih srcih nepozabno doživetje, Črnjani so podelitev vključili v široko zasnovani pionirski teden, a Ravenčani so po proslavi za lep spomin obiskali Prežihovino.

Če tehtamo in cenimo uspeh po prvih izkušnjah, lahko rečemo, da je razveseljiv, čeprav v nekaterih krajih in na nekaterih šolah še ni steklo. Pomembno vlogo ima seveda tudi zavzetost ali nezavzetost učiteljev, ki naj spodbujajo in vodijo učence. Razumljivo je, da je bilo sprva prijavitelcev precej več kot na koncu odlikovancev, a tudi med odpadlimi je bilo še dosti resnih kandidatov, ki so omagali morebiti bolj zaradi premajhne podpore. Takim bo treba v prihodnje posvetiti vso skrb.

Pri skušnjah se je pokazalo, da so učenci vzeli tekmovanje presenetljivo zrelo in pretehtano ter se dobro pripravili. Rahla bojazen pred težnjo po zgolj zunanjem učinku — osvojeni znački — se je umaknila, saj smo videli, da je nekateri iz skromnosti niti nočejo javno nositi, čeprav so si priznanje pošteno zaslužili. Posebno spodbudno je, da smo razgibali celo marsikatero starše in tako dosegli tesnejše sodelovanje.

Povsem naravno je seveda, da so se ob tem prvem poskusu pokazale tudi nekatere težave in nepopolnosti. Najhujše je bilo pomanjkanje zadostnega števila knjig, ki jih kljub najboljši volji ni bilo mogoče vedno dobiti, kar je ustavilo marsikaterega učenca. To smo upoštevali pri pretresu izbora za novo leto in zato nekatera dela zamenjali, a tudi sicer vnesli v sezname nekaj sprememb. Nadalje je bilo treba skriti obseg zapisikov, ki so se prej zahtevali za vsa dela, česar so se ustrašili zlasti na zahtevnejši višji stopnji. Da ne bi s togostjo preveč zavrli zagona v mladem človeku, smo v izpopolnjeni pravilnik vključili člen, ki dopušča nosilcu značke osvojitve naslednje stopnje že leto dni pred starostnim rokom. Prav tako smo, ker z nepopolnih osnovnih šol ni bilo prijavitelcev, določili, da so skušnje lahko tudi samostojno na teh šolah ob prisotnosti člana osrednjega odbora.

Kakor bo nadaljnji potek tekmovanja gotovo prinesel še kako potrebo po spremembah in dopolnitvah, lahko vendar ugotovimo, da so temelji trdno pozidani. Mlada srca naših treh dolin so se zagrela v plemeniti tekmi in plamen v njih zlepa ne bo ugasnil. A Prežihova značka je zbudila zanimanje in priznanje tudi izven našega območja in že so z marsikake strani izrazili željo, da bi se nam pridružili.

Četudi so si predvsem naši slavisti s to novo akcijo naložili novo breme in odgovornost, so ob spodbudnih klicah in rasti lepe zamisli žrtve brž pozabljene.

Stanko Kotnik